

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПРИРОДНИЧИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
(В МЕЖАХ ФОРУМУ З
ПІДТРИМКИ ВЕТЕРАНІВ,
ВЕТЕРАНОК ТА ЧЛЕНІВ ЇХ
СІМЕЙ «РІВНЕНСЬКА
ЄДНІСТЬ»)

Рівне

27-28 лютого 2025

РІВНЕНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

РІВНЕНСЬКА
ОБЛАСНА
ДЕРЖАВНА
АДМІНІСТРАЦІЯ

ПСИХОЛОГО-
ПРИРОДНИЧИЙ
ФАКУЛЬТЕТ
РДГУ

Соціально-психологічна реабілітація ветеранів. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, проведеної в межах Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність» 27-28 лютого 2025 року / Упорядники проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова, проф. В. Безлюдна. Рівне, РДГУ, 132 с.

4. Марценюк М.О. Технології майндфулнес в психотерапевтичній практиці. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти, виробництва: міжгалузеві диспути. Психологічні науки. [зб. наук. пр.]: матеріали XI міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 11 грудня 2020 р.).* Київ, 2020 С.438-448. URL : <http://dspace-s.msu.edu.ua:8080>

Оксенюк Оксана,
кандидат пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту
та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне)

СТРАТЕГІЇ ВТРУЧАННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ (ВПО)

Виникнення нової соціально незахищеної групи населення змусило зосередити увагу на вирішенні проблем забезпечення соціального захисту ВПО, створенні умов для їх адаптації в соціальному середовищі через використання можливостей різних державних та неурядових організацій. Загалом, у практиці соціальної роботи сформувалось належне теоретико-практичне підґрунтя здійснення соціальної роботи із ВПО. Воно виходить із того, що переміщення порушує соціальну екологію людини, зумовлює соціальне виключення, посилює ризики появи психологічної «пастки утриманства».

Мета повідомлення – розкрити базові стратегії втручання (практики підтримки) у соціальній роботі з ВПО.

Виклад основного матеріал дослідження. У роботі з ВПО соціальні працівники можуть застосовувати різні стратегії втручання: короткострокові (кризове втручання, аутріч-робота) і довгострокові (орієнтовані на концепцію «людина в оточенні» та концепцію «економічної спроможності»)[5].

У кризовому втручанні використовують такі техніки підтримки: надання інформації та інструкцій (куди звертатися, де та яку допомогу можна отримати, як використовувати техніки відновлення тощо); використання малюнків, буклетів та інших засобів комунікації (дорожні карти, брошури, Інтернет); визначення можливої підтримки зі сторони інших людей; вербалізація емоційних станів; допомога клієнтові у визначенні можливих дій та стратегій поведінки; використання рефлексії; визначення проблеми такою, що є складною і не має негайного розв'язання; досягнення домовленостей щодо порядку подальшої роботи; постійний перегляд процесу роботи [5]. У кризовому втручанні соціальний працівник не впливає на кризу чи психотравмуючу подію, а працює лише з її наслідками.

Аутріч-робота передбачає надання соціальним працівником послуги за межами соціального закладу, у місцях розташування ВПО; К. Недря, І. Трубавіна, О. Чередниченко визначають її як «мобільна інтервенція» [3]. І. Трубавіна основним методом соціальної роботи з ВПО називає ведення випадку, під яким розуміє такий спосіб здійснення соціальної роботи, метою якого є формування у дезадаптованої людини навичок самостійного вирішення проблем задля успішної адаптації у соціумі. Адаптація стає результатом розв'язання повторюваних ситуацій, процесу їх подолання, в ході якого особистість використовує вже набуті вміння поведінки або відкриває нові [6].

Ведення випадку включає виявлення складних життєвих обставин (СЖО) у сімей із числа ВПО, визначення складності випадку, формування позитивної мотивації у ВПО до прийняття соціальних послуг, планування роботи, реалізацію плану, повторну оцінку СЖО й аналіз ефективності роботи чи припинення ведення випадку [4]. Пакет соціальних послуг для ВПО визначається на основі проблем клієнтів, враховує етапи їх соціальної адаптації, *Форум з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх сімей «Рівненська єдність», 27-28.02.2025р.*

орієнтацію на збереження цілісності родини, права дитини. Усі послуги надаються на основі родинноцентрованого і людиноцентрованого підходів, концепцій «допомога для самодопомоги» та «кризового втручання».

Психологічна робота дозволяє ВПО та членам громади, яка приймає ВПО, адаптувати своє ставлення до ВПО та їх проблем, визначити спільні шляхи згуртування. Правові аспекти соціальної роботи з ВПО в СЖО пов'язані із захистом і відстоюванням прав ВПО в новій громаді, тому доцільним є представництво, адвокація, стимулювання до самодопомоги.

Правова основа надання соціальних послуг вимагає оновлення змісту функцій соціального працівника в роботі з ВПО. Ролі, які може виконувати в межах цих функцій соціальний працівник, наступні: адвокат, експерт, посередник, помічник, соціальний терапевт, конфліктолог, організатор соціального виховання, громадський діяч, менеджер. Родинноцентрований і проблемно-орієнтований підходи до соціальної роботи дозволяють організовувати роботу з ВПО для подолання кризи, забезпечення нормального функціонування; виділити права людини, права ВПО, права сім'ї відповідно до чинного законодавства як складову роботи різних установ, дає основу для співпраці в інтересах ВПО, сприяє їх активізації у розв'язанні їх власних проблем.

Л. Мельник відзначає, що «допомога для самодопомоги» і кризове втручання передбачають ставлення до ВПО як до суб'єктів свого життя і тільки у випадку загрози життю, здоров'ю дітей та дорослих – як до об'єктів роботи з ними. При визначенні пакету соціальних послуг сім'ям з дітьми, які є ВПО, доцільно враховувати етапи адаптації людини до екстремальних умов життя і діяльності: *первинна адаптація, період стабілізації, можлива дезадаптація, вторинна адаптація*. Тобто перше успішне подолання проблем сімей та дітей, які є ВПО, не є цілковитою ознакою успіху, потрібна ще тривала робота з проблемами (усвідомленими чи неусвідомленими), їх причинами і наслідками, робота над психологічною і подальшою соціальною адаптацією й подоланням пережитих психологічних травм. Це означає включення в пакет соціальних послуг профілактики й реабілітації. Пережитий тривалий стрес у вигляді різних механізмів психологічного захисту може призвести як до мобілізації активності людей до адаптації, так і до появи загрози життю та здоров'ю дорослих і дітей, пасивності, шкідливих звичок тощо. Фрустрації можуть виявлятися як у позитивних, так і негативних реакціях людини. Позитивні реакції виявляються у конструктивних рішеннях, подоланні проблем і перешкод [2].

Модель «допомога для самодопомоги» ґрунтується на тактиці «маленьких кроків», коли поступово виконуються певні завдання з відновлення соціального функціонування людини. Ці завдання визначаються під час зустрічі людини (родини) з соціальним працівником та виконуються поступово між зустрічами.

Після вивчення потреб ВПО й визначення їх СЖО, розпочинається процес прийняття рішення про ведення випадку. Методи прийняття рішень: агрегація, узагальнення інформації, конкретизація, порівняння, метод колективного блокноту тощо. Існують такі критерії для початку роботи за моделлю «ведення випадку» [6]: звернення переселенця містить більше, ніж два проблемних запити і передбачає довгострокову спільну діяльність та роботу за індивідуальним планом; переселенець задовільнив базові потреби і звернувся за допомогою, для надання якої потрібне залучення додаткових ресурсів; переселенець не може самостійно отримати доступ до життєво необхідної послуги (лікування, оформлення групи інвалідності, працевлаштування тощо). У разі, якщо повідомлена інформація про сім'ю чи дитину містить інформацію про загрозу життю і здоров'ю дитини, залишення дитини, дії соціального працівника повинні здійснюватися відповідно до п.3,4,8 Постанови КМУ №866. Укладання угоди про надання соціальних послуг повинно здійснюватися разом з членами родини за їх згодою при наявності мотивації до співпраці з соціальним працівником для подолання проблем родини, а також на основі поінформованої згоди батьків або осіб, які їх замінюють [6].

О. Малиновська зауважує, що змістом планування є соціальні послуги, які орієнтовані на розв'язання ключових проблем сім'ї/дитини, підтримку на час подолання їх наслідків, наснаження сім'ї на використання своїх ресурсів та сильних сторін, постановку і прийняття

сім'єю короткотермінових та довготермінових цілей. План складається за проблемами ВПО, сім'ї, передбачає пріоритет інтересів дитини і збереження цілісності родини. При визначенні пакету соціальних послуг сім'ям із дітьми, які є ВПО, доцільно враховувати етапи адаптації людини до екстремальних умов життя і діяльності: первинна адаптація, період стабілізації, можлива дезадаптація, вторинна адаптація [1].

Тобто, перше успішне подолання проблем сімей та дітей, які є ВПО, не є цілковитою ознакою успіху, потрібна ще тривала робота з проблемами (усвідомленими чи неусвідомленими), їх причинами і наслідками, робота над психологічною і подальшою соціальною адаптацією і подоланням пережитих психологічних травм. Це означає включення в пакет соціальних послуг профілактики та реабілітації. Зауважимо, що надання соціальних послуг мультидисциплінарною командою в контексті ведення випадку визначається окремо для кожного ВПО. Довгострокові стратегії втручання виходять із того, що допомога ВПО має бути багаторівневою (індивідуальна допомога, зв'язок із громадою і представництво інтересів, участь у колективних діях) та орієнтованою на відновлення зв'язків між людиною і соціальними системами, побудову місцевих систем підтримки, залучення ресурсів громади, зокрема волонтерів, до допомоги людям, які опинилися за межами звичного середовища.

Висновки. Відтак, у роботі з ВПО соціальні працівники практикують короткострокові та довгострокові стратегії втручання. Аутріч-робота передбачає надання соціальним працівником послуг за межами соціального закладу. Ключовий метод соціальної роботи з ВПО – це ведення випадку. Надання соціальних послуг стає ефективнішим за умови ведення випадку мультидисциплінарною командою.

Список використаних джерел

1. Малиновська О.А. Шляхи вирішення проблеми внутрішніх переміщених осіб: деякі уроки із зарубіжного досвіду URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/migrac_prob-a598d.pdf.
2. Мельник Л.А. Психосоціальна допомога внутрішньо переміщеним дітям, їхнім батькам та сім'ям з дітьми зі Сходу України: посіб. для практиків соціальної сфери / за ред. Волинець Л.С. К.: ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2015. С. 8-9.
3. Недря К.М., Трубавіна І.М., Чередниченко О.Ю. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в Україні. *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі*: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 2 листоп. 2022 р. Запоріжжя, 2022. С. 40-43.
4. Романова Н., Шевченко Я. Особливості соціального захисту вимушених переселенців в Україні. *Соціальна політика: концепції, технології, перспективи*: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 21-24 квітня 2015 р. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 40-43.
5. Трубавіна І.М., Куратченко І.Є. Методичні рекомендації «Сприяння соціальній роботі в умовах гуманітарної кризи». Харків: ХНПУ, 2017. 28 с.
6. Трубавіна І.М. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основа соціально-педагогічної роботи з ними. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СДПУ імені А.С. Макаренка. 2015. №8. С.434-446.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ.

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,
проведеної в межах *Форуму з підтримки ветеранів, ветеранок та членів їх
сімей «Рівненська єдність»***

27-28 лютого 2025 року

Упорядники:
***проф. Р. Павелків, проф. Н. Корчакова,
проф. В. Безлюдна***